

УДК 321.02:124.5

**ЩОДО КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ
ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ON CRITERIA FOR EVALUATING THE
EFFECTIVENESS OF POLITICAL ACTIVITY**

Семенченко Ф. Г.,

доктор політичних наук, професор, завідувач
кафедри філософії, політології та культурології,
Херсонський національний технічний
університет (Херсон, Україна),
e-mail: politika@kntu.ua, ORCID:
0000-0001-8485-7594

Semenchenko F. G.,

Doctor of Political Sciences, professor, Head of the
Departments of Philosophy, Political Science
and Culturology of the Kherson National
Technical University (Kherson, Ukraine), e-mail:
politika@kntu.ua, ORCID: 0000-0001-8485-7594

Виявлено й розкрито й такі критерії оцінки ефективності реалізації державних рішень: 1) порівняно змінена ситуація з попереднім періодом (застосування такої процедури дає більше можливостей для об'єктивного співвіднесення підсумків і результатів управлінської діяльності); 2) порівняння досягнутих результатів з проєктованими цілями. (використовуючи базові результати, передбачається отримання конкретних, виражених в кількісних показниках, оцінюваних підсумкових даних діяльності як конкретних управлінських структур, так і осіб. 3) співставлення мети та засобів (орієнтує оцінювальні процедури на з'ясування «ціни питання», тобто облік матеріальних, фінансових та інших затрат, вироблених управлінськими структурами для отримання досягнутих результатів).

Ключові слова: політична діяльність, політичні інтереси, політична відповідальність, управлінське рішення, політичний лідер, ефективність політичної діяльності.

The research allowed to identify and interpret the following criteria for evaluating the effectiveness of the implementation of political decisions: 1) a relative change of the situation as opposed to the previous period (application of such a procedure provides more possibilities for objective correlation of the conclusions and results of managerial activity); 2) comparing achievements to projected goals (using basic results allows to obtain concise, assessable, quantitative final data on the activity of both specific managerial bodies and individuals); 3) comparing the goal and the means (allows to direct the assessment procedures toward settling the «price issue», meaning the accounting of financial and other expenditures incurred by the managerial bodies in the process of achieving set goals).

Keywords: political activity, political interests, political liability, managerial solution, political leader, effectiveness of the political activity.

Актуальність теми дослідження зумовлена радикальними соціально-політичними змінами, які відбуваються в сучасній Україні, гострою потребою вивчення теоретико-методологічних основ політичної діяльності як умови трансформації суспільства, а також недостатньою ефективністю самої політичної діяльності в Україні за останні роки. Низька якість прийнятих управлінських рішень, перманентна боротьба політиків за владу, спрямованість їх до реалізації корпоративних, егоїстичних, а не суспільно значущих інтересів; неузгодженість політичної діяльності із загально визнаними культурними й моральними цінностями – так, на жаль, реалії сучасної України. Це зумовлює науковий пошук шляхів «оздоровлення» всієї системи політичної діяльності з метою виведення її з кризового стану та підпорядкування задля реалізації суспільних потреб і інтересів. Зазначимо, що досить плідно

в цьому напрямку працюють В. Андрущенко, Є. Антонов, В. Бакуменко, В. Вашкевич, С. Внучко, В. Вовк, Х. Голинська, Н. Гричина, В. Денисенко, А. Єрмоленко, Н. Жабінець, В. Козьма, П. Кузьмін, Л. Лясота, Г. Малкіна, П. Мандола, В. Матусевич, М. Оніщук, А. Пойченко, І. Прокопчук, О. Романенко та ін.

Однак, спеціальних праць присвячених вивченню найбільш придатних критеріїв оцінки ефективності політичної діяльності, що дасть змогу привести процес державного управління до оптимальних кількісно-якісних показників, за виключенням поодиноких напрацювань (С. Архієреєв, В. Корнієнко, І. Похило) нема. Це й визначило *мету* даної статті.

Ефективність політичної діяльності (від лат. effectus – виконання, дія) визначається її властивістю, що відображає міру того, наскільки ці дії, рішення та поведінка приводять до бажаних наслідків. Цей показник можна віднести до практичної результативності діяльності політичного лідера, влади, їх корисного впливу на громадян, на співгромадян, на поліпшення економічного, соціального, культурного, духовного розвитку суспільства [1, с. 264].

Оцінка тих чи інших дій, рішень або навіть усієї політики, як ефективних, залежить, у першу чергу, від критеріїв оцінювання. Так, політика того, хто стоїть на чолі держави, може бути дуже корисною і тому ефективною з позицій державних інтересів. Але якщо виборці цього не відчують й не зрозуміють і проголосують проти цього державного діяча на виборах – чи можна у такому випадку вважати його політику ефективною? Очевидно, ні. Відтак ефективність у політиці – це, насамперед, результативність здійснення політичної влади, ступінь всебічного виконання нею своїх функцій у політичній системі та в суспільстві, реалізації очікувань окремих громадян і елітних груп як найбільш впливових у суспільстві. Ефективність у політиці – риса політичних дій, рішень і поведінки, що відображає ступінь того, наскільки ці дії, рішення і поведінка приводять до бажаних наслідків [2, с. 79].

Серед критеріїв ефективності діяльності політичного лідера В. Корнієнко й І. Похило визначають:

- вміння досягати поставленої мети;
- виконання функцій з підвищення рівня інтегрованості суспільства, підтримки суспільного порядку, генерації соціальної енергії;
- завоювання політичним лідером авторитету, рівня рейтингу довіри до нього;
- результат участі у наступних виборах як оцінка населенням ефективності діяльності лідера [2, с. 80].

Аналіз критеріїв ефективності діяльності політичного лідера показує, що визначальним для всіх є процес прийняття оптимального рішення. Саме через систему управлінських рішень лідер здійснює свої функції як суб'єкт управління. Саме в процесі прийняття рішення закладається можливість лідера відповідати тому чи іншому

критерію ефективності, принести користь чи шкоду суспільству, досягти чи не досягти запланованих результатів, завоювати чи втратити авторитет, заручитися підтримкою на наступні вибори чи втратити владу. Тому й не дивно, що провідні дослідники – автори теорій лідерства і еліт акцентують увагу саме на необхідності мати здатність самим приймати або, принаймні, брати участь у прийнятті рішень.

Виходячи з того, що управління утворює одну із основ діяльності, особливо політичної діяльності, управлінське рішення, його вироблення, прийняття та втілення у життя, є одним із критеріїв ефективності діяльності суб'єкта політики – політичного лідера [2, с. 84].

Прийняття рішень залежить від конкретної ситуації. Одна ситуація вимагає від лідера швидкої реакції на неї і прийняття певного рішення, інша навпаки – вимагає виважених дій, збирання інформації, вибору альтернатив, і тільки тоді це рішення дає той ефект, на який очікував лідер, його команда та електорат.

Політичне рішення – це політична дія інформованого суб'єкта влади для реалізації певної мети, що передбачає оптимізацію зовнішніх і внутрішніх умов функціонування цього суб'єкта і визначення перспектив його подальшого розвитку [1, с. 576]. Це акт, що здійснюється суб'єктами політичного процесу (політичними лідерами і керівними органами), в якому, на основі аналізу інформації, існуючих інтересів, потреб, можливостей їх задоволення формується завдання, обов'язкові для членів цієї соціальної спільноти. Політичне рішення націлене на організацію практичної діяльності заради досягнення певної мети, на узгодження функціонування окремих ланок соціальної системи. По своїй структурі політичне рішення повинне залежати від його зв'язку з перебігом політичного процесу і особливостями політичної системи, так як вироблення і здійснення управлінських політичних рішень – це необхідна умова для розвитку суспільства.

У той же час, рішення слід розуміти як процес, в якому елементи структури, що розвиваються послідовно, передають накопичену інформацію один одному. Управлінське рішення є важливим елементом політичного процесу і не може знаходитись в статичному стані. Воно – це результат попередніх дій, що створили проблему, на яку спрямоване рішення. Рішення є джерелом послідовних дій подальшого розвитку політичного процесу, тобто рішення – це можливий пункт переломлення подій.

Можливість вибору, а отже, і рішення, – як елемента процесу управління, впливає із самої дійсності, з її відносною поліваріантності. Ключовим питанням є вибір найкращого варіанту. При виборі варіанту чи засобу дій важливе значення має набір та порівняння альтернатив. Прийняття до розгляду певної альтернативи є можливим тоді, коли вона прийнята як потенційне рішення поставленої проблеми.

Можна погодитись з тією точкою зору, що не обов'язково потрібен набір взаємовиключних

варіантів. Передумова вибору припускає, що суб'єкт управління (лідер) повинен порівнювати не тільки логічно взаємовиключні, але й близькі варіанти, «а також й варіанти-гібриди», які поєднують декілька варіантів, у тому числі й взаємовиключних [2, с. 94].

Оцінка різних варіантів повинна давати відповіді на ряд питань: яким буде стан проблеми згідно з кожним варіантом після її вирішення; скільки часу та які засоби будуть необхідні; як і які труднощі необхідно подолати при реалізації різних варіантів; як буде відбиватися кожний варіант на суспільстві у цілому.

При оцінці необхідно враховувати, що усяке нове рішення формується і відпрацьовується не тільки під впливом нових потреб, що виникають, але й під впливом раніше прийнятих рішень. Зі свого боку прийняття нового рішення припускає у певній мірі характеристику майбутніх управлінських рішень. Можна сказати, що кожне рішення логічно впливає із попереднього і передбачає майбутнє. Після певного часу у системі «накопичується» багато рішень, кожне з них регламентує окремий бік комплексної проблеми і оптимального функціонування та розвитку системи. Різним може бути й ступінь здійснення прийнятих рішень. У такому випадку вважається необхідним періодичний перегляд управлінських рішень.

Управлінські рішення мають певні ознаки. По–перше, вони повинні виражати волю та інтереси певних груп та верств населення. По–друге, вони приймаються органами управління або керівником (лідером), який наділяється певними повноваженнями. По–третє, вони мають обов'язкову силу для тих, кому адресовані, тобто директивні, тобто прийняті на державному рівні. Якщо рішення не є директивним для тих, кому воно адресовано, воно втрачає свій сенс, і це положення є принциповим. Політичний лідер, маючи формально-визначений державний статус, приймає політичне рішення, яке в силу обіймання державної влади стає директивним.

Рішення приймаються у тому випадку, коли виявлена та чи інша суспільна проблема, абовиникла проблемна ситуація, коли система знаходиться у такому стані, що виникає необхідність певних змін, оскільки збереження такого стану не сприяє її розвитку та успішному функціонуванню. Важливо при цьому дотримуватись інтересів загальних і особистих, враховуючи характер диференціації різних соціальних верств та їх неоднорідність (наприклад, клас підприємців, приватних торговців, фінансові кола, колективи великих підприємств). Тобто, управлінське рішення є, насамперед, акт, який виражає не тільки волевиявлення та наміри людей, але й їх інтереси і потреби, що впливають з сьогоденних потреб розвитку усього суспільного життя. Компонентами управлінського рішення є не тільки ясно і чітко сформульовані цілі та завдання, але й вказівки на основні засоби їх практичного здійснення, матеріальні та фінансові ресурси, що необхідні для реалізації рішення. Отже,

управлінське рішення є форма, у якій знаходить своє завершення рух, як суперечливих інтересів, так і інтересів, що збігаються.

Враховуючи запропоноване розуміння інтересу, у кожному управлінському рішенні можна відшукати причини, які викликали його до життя (необхідність задоволення потреб). Одночасно можна проаналізувати коло тих можливостей задоволення потреб, які суб'єкт управління використав у процесі своєї цілеспрямованої діяльності перетворення можливостей у дійсність. Такий аналіз дозволив би визначити у кожному конкретному випадку, які (чий) інтереси представлені в управлінському рішенні, на вияв та зміну яких (чиїх) інтересів спрямовано це рішення, в силу цього – який імовірний чи реальний інтерес містить це управлінське рішення.

Виявлення інтересів в управлінському рішенні на тій чи іншій стадії – розробці, прийнятті чи реалізації – є суспільною необхідністю, як у плані формування сутності рішення, упевненості у тому, що воно правильне, так і у плані контролю, захисту суспільства від необміркованих, неправильних рішень.

Зазвичай серед вимог оптимальності управлінського рішення називаються правильне врахування об'єктивних закономірностей і вибір проблем, що потребують розв'язання поставленої мети; компетентність, рівень ділової та політичної підготовки суб'єктів, що приймають рішення; їх професіоналізм; своєчасність та циклічність прийняття рішень; їх підпорядкованість, дотримання процедур прийняття рішень. Поза сумнівом, що усі ці умови відіграють важливу роль в оптимальності управлінських рішень. Разом з тим, чітке, але формальне додержання цих умов, само по собі навряд чи здатне забезпечити оптимальність рішень, якщо такі рішення будуть суперечити тим чи іншим інтересам. Навпаки, суб'єкт, який приймає рішення, максимально використовує наявність вказаних умов для формування та реалізації близьких (простіше – вигідних) йому інтересів. Отже, важливими умовами оптимальності управлінських рішень слід вважати максимально наближені до реальності виявлення та урахування цих потреб, які необхідно задовольнити, а також максимально повне виявлення та врахування тих можливостей, які суб'єкт, що приймає рішення, повинен використати для задоволення тих чи інших потреб [2, с. 99].

Важливим критерієм оптимальності рішень є кінцевий результат управління. Але його досягнення не можна ставити у залежність від додержання необхідних вимог загального характеру. Адже інколи керівник змушений, з урахуванням тих чи інших потреб і інтересів, приймати далеко не оптимальні рішення.

Взаємозв'язок інтересів і оптимальності управлінських рішень багато в чому залежить від того, наскільки успішно суб'єкт управління здатний вести пошук можливостей задоволення тих чи інших потреб та перетворювати ці можливості у дійсність. Тут важливо використати усі засоби

– економічні, правові, політичні, психологічні, – щоб створити максимально сприятливі умови для вказаного пошуку [3, с. 164].

Оптимальність управлінських рішень також залежить від того, наскільки правові норми дозволяють погоджувати інтереси різних суб'єктів. «Враховуючи, що однакові інтереси різних соціальних груп також можуть суперечити один одному, необхідно прагнути до того, щоб збігаючись, інтереси різних прошарків суспільства не конкурували, а формувалися і реалізовувалися у єдиному напрямку» [4, с. 78].

Безумовно, політичне рішення є реалізацією політичного інтересу. Тому, розглядаючи процес підготовки та прийняття політичного рішення як критерію ефективної діяльності лідера, необхідно враховувати механізм соціальної діяльності як механізм, який реалізує інтереси. Управлінські рішення, як форма компромісу між необхідністю задоволення тих чи інших потреб та пошуком можливостей їх задоволення, через цілеспрямовану діяльність управляючих суб'єктів, можуть бути оптимальними тільки у тому випадку, якщо цей пошук веде підготовлений, досвідчений, вникаючий у потреби та інтереси людей, суб'єкт управління.

Ефективність політичної діяльності значною мірою залежить від довіри об'єкта до політичних рішень, які приймає суб'єкт управління. Коли об'єкт відчуває внутрішню неприязнь до суб'єкта, соціальні перетворення у значній мірі здійснити важко. Більше того, неприязнь легко переноситься на усі ідеї суб'єкта, що виходять від нього, позбавляючи довіри не тільки до суб'єкта, але й до усієї його діяльності. Це може викликати настільки сильний опір, що будь-які засоби політичного впливу перестають бути ефективними, а іноді дають результати, протилежні очікуванім. Отже, відносини між суб'єктом і об'єктом мають здатність невідомо перетворювати не тільки політичний процес, але і засоби впливу суб'єкта на об'єкт. Від цих відносин, насамперед, залежить потреба у примусових заходах у їх взаємовідносинах. У тій мірі, у якій зменшується частка довіри, збільшується необхідність примусу, і, навпаки, у якій мірі зменшується частка примусу і зростає питома вага свідомої поведінки об'єкта, знаходить своє відображення прогрес у сфері морально-політичних відносин [2, с. 103].

При створенні узагальненої моделі підготовки політичних рішень в Україні, необхідно підкреслити, що для того, щоб політичні рішення були ефективними, необхідно мати реальну інформацію стосовно об'єктивних умов, які склалися на період формування цієї політики. В сучасних умовах вкрай важливо володіти інформацією стосовно об'єктивних економічних можливостей держави, її залежності чи незалежності від економіки інших країн, здатності задовольняти сформовані економічні потреби населення, виходити на міжнародні ринки, створювати конкурентне середовище. Без цієї та іншої інформації неможливо сформувати прагматичну, а не віртуальну, державну політику на певний період.

Володіння такою інформацією дає можливість здійснювати ефективну політику для досягнення в суспільстві стабільності, злагоди, формування соціально–політичних умов для демократизації держави. Якщо вважати, що управлінське рішення складає основу діяльності політичного лідера, то ефективне рішення і є тим, що можна назвати ефективною діяльністю.

Отже, під ефективністю політичної діяльності слід розуміти досягнення поставлених цілей при максимально можливій економії засобів, або, інакше кажучи, досягнення певних цілей при найменших затратах.

Таким чином, ефективність політичної діяльності визначається вчасно прийнятим політичним рішенням, яке забезпечить досягнення цілей функціонування системи при найменших затратах людських, матеріальних і організаційних ресурсів. А критерії ефективності нерозривно пов'язані з розвитком суспільства в цілому, усій системі, адже не може бути ефективною діяльність політичного лідера поза успішним розвитком усього суспільства, але остання включає в себе тотожну поведінку об'єкта, яка суттєво відрізняється від суб'єкта діяльності за своїми цілями та змістом діяльності.

Список використаних джерел

1. 'Політологічний енциклопедичний словник', 2004, За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка, К.: *Geneza*, 736 с.
2. Корнієнко, ВО., Похило, ІД., 2009. 'Ефективність політичного лідера: критерії та механізми реалізації в сучасній Україні', Вінниця: *ВНТУ*, 140 с.
3. Мірошниченко, ЮР., 2004. 'Організаційно–правові засади підготовки та прийняття державно–політичних рішень', Харків: *ВБ «Фактор»*, 224 с.
4. Телешун, СО., Рейтерович, ІВ., 2008. 'Вплив фінансово–політичних груп на прийняття стратегічних рішень у сфері політики та економіки: українські реалії', К., 151 с.

References

1. 'Politologichnyj encyklopedychnyj slovnyk (Political Encyclopedic Dictionary)', 2004, Za red. Ju. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Gorbatenka, K.: *Geneza*, 736 s.
2. Kornijenko, VO., Pohylo, ID., 2009. 'Efektyvnist' politychnogo lidera: kryterii' ta mehanizmy realizacii' v suchasnij Ukraїni (The effectiveness of the political leader: criteria and mechanisms of implementation in modern Ukraine)', Vinnycja: *VNTU*, 140 s.
3. Miroshnychenko, JuR., 2004. 'Organizacijno–pravovi zasady pidgotovky ta pryjnjattja derzhavno–politychnyh rishen' (Organizational and legal bases of preparation and acceptance of state–political decisions)', Harkiv: *VB «Faktor»*, 224 s.
4. Teleshun, SO., Rejterovych, IV., 2008. 'Vplyv finansovo–politychnyh grup na pryjnjattja strategichnyh rishen' u sferi polityky ta ekonomiky: ukrai'ns'ki realii' (Influence of financial and political groups on making strategic decisions in the field of politics and economy: Ukrainian realities)', K., 151 s.

* * *